

Spis treści

Wprowadzenie (Zbigniew Babicki, Magdalena Kuleta-Hulboj)	7
--	---

Część I

Edukacja globalna – konteksty teoretyczne

WIESŁAW THEISS, Solidarność globalna i zadania edukacji (Czytając Baumana)	17
ZBIGNIEW BABICKI, Praktyczny wymiar edukacji globalnej	37
MAGDALENA KULETA-HULBOJ, Wybrane koncepcje edukacji globalnej	61
BŁAŻEJ PRZYBYLSKI, Edukacja obywatelska – w kierunku demokratyzacji systemów politycznych	83
EWA PRZYBYLSKA, Prawo człowieka do alfabetyzacji	99

Część II

Edukacja dla zrównoważonego rozwoju

EDYTA WOLTER, Wychowanie ekologiczne w edukacji globalnej	125
AGATA CABAŁA, Treści edukacji dla zrównoważonego rozwoju – perspektywa dydaktyczna	149
VIOLETTA RODEK, Autoedukacja szansą dla realizacji idei zrównoważonego rozwoju	169

Część III
Edukacja globalna w działaniach organizacji
pozarządowych

ARTUR WIECZOREK, Współpraca organizacji pozarządowych z sektorem oświaty i szkolnictwa wyższego w dziedzinie edukacji globalnej w Polsce	197
MARTA GONTARSKA, Współpraca środowiska akademickiego i organizacji pozarządowych szansą na rozwój edukacji globalnej w Polsce	225
Noty o Autorkach i Autorach	237

Wprowadzenie

ZBIGNIEW BABICKI

Wydział Nauk Pedagogicznych,
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

MAGDALENA KULETA-HULBOJ

Wydział Pedagogiczny, Uniwersytet Warszawski

Globalizacja jest wielowymiarowym i złożonym procesem, któremu towarzyszą pewne stałe napięcia pomiędzy tym, co lokalne, a tym, co globalne, albo też pomiędzy wartościami partykularnymi a uniwersalnymi. Jednakże globalizacja nie oznacza, a przynajmniej nie musi oznaczać, eliminacji lokalności. Globalność staje się wspólnym doświadczeniem światowych relacji, powiązań bądź sprzężeń społecznych, które łączą oddalone od siebie miejsca w taki sposób, że lokalne wydarzenia kształtują się na podstawie zdarzeń o charakterze globalnym i odwrotnie. Wśród badaczy problemu panuje przekonanie, że zjawisko „kurczenia się” świata realizuje się nieustannie poprzez intencjonalne kreowanie lokalności w permanentnym odniesieniu do globalnych wzorów lub idei¹. Niezależnie od sposobu, w jaki realizują się zjawiska globalizacji w danych

¹ R. Robertson, *Globalization: Social Theory and Global Culture*, London 1992, s. 8. Por.: Z. Bauman, *Glokalizacja, czyli komu globalizacja a komu lokalizacja*, „Studia Socjologiczne” 1997, nr 3, s. 53–68; M. Kempny, *Społeczeństwo globalne – czyli o tym*,

społecznościach, współcześnie w literaturze przedmiotu podkreśla się zarówno zalety procesów globalizacji i korzyści płynące z uczestnictwa w nich dla członków różnych społeczeństw, jak i związane z globalizacją zagrożenia oraz jej negatywne konsekwencje².

W kontekście pedagogicznym problematyka związana z globalizacją nie ogranicza się jedynie do kwestii budzenia świadomości dokonujących się zmian, ale oznacza również głęboką potrzebę zmierzenia się z nowymi wyzwaniem, które są pochodną tych zmian. Zakres działań o charakterze globalnym wyznaczają chociażby pogarszające się warunki życia człowieka w wielu regionach świata, narastające ubóstwo, czy wręcz nędza mimo wzrostu globalnego bogactwa. Dlatego bardzo ważnym wyzwaniem dla współczesnych społeczeństw jest przekazywanie wiedzy o nowych zjawiskach, kształtowanie umiejętności krytycznego myślenia oraz odpowiedzialności za otaczający świat. Wydaje się, że najskuteczniejszym nośnikiem tych wartości jest edukacja, a zwłaszcza edukacja globalna, której głównym celem jest przygotowanie jednostek do stawiania czoła wyzwaniom dotyczącym wszystkich ludzi. Jak zaznacza Zbyszko Melosik, u podłoża edukacji globalnej leży przekonanie, iż współczesny człowiek żyje w ramach „globalnych systemów”, czemu towarzyszy występowanie zjawiska globalizacji najistotniejszych problemów, które mogą zostać rozwiązane jedynie na płaszczyźnie ponadnarodowej bądź światowej³.

Kluczowym zadaniem edukacji globalnej jest wyjaśnianie globalnych współzależności, a także zwracanie uwagi na źródła i konsekwencje

jak globalizacja splota się z lokalnością, w: *Globalizacja i co dalej?*, red. S. Amsterdamski, Warszawa 2004, s. 165–168.

² Zob. np. Z. Bauman, *Globalizacja*, Warszawa 2000; M. Czerny, R. Łuczak, J. Makowski, *Globalistyka: procesy globalne i ich lokalne konsekwencje*, Warszawa 2007; *Globalizacja i co dalej?*, dz. cyt.; N. Klein, *Doktryna szoku*, Warszawa 2009; też, *No Logo*, Izabelin 2004; J. Stiglitz, *Globalizacja*, Warszawa 2005 (dodr. 2014); W. Wosińska, *Oblicza globalizacji*, Sopot 2007.

³ Z. Melosik, *Edukacja globalna: nadzieje i kontrowersje*, w: *Ewolucja tożsamości pedagogiki*, red. H. Kwiatkowska, Warszawa 1994, s. 165.

problemów współczesnych społeczeństw. Ponadto edukacja globalna pragnie stymulować do krytycznej i świadomej refleksji nad własnym stylem życia i wyborami, które w globalnej optyce oddziałują pozytywnie lub negatywnie na jakość życia innych ludzi. Chcielibyśmy, by niniejsza książka wpisywała się w tę misję podnoszenia świadomości i poziomu wiedzy w obszarze edukacji globalnej⁴.

Edukacja globalna jest we współczesnym świecie ważnym zadaniem dla demokratycznych społeczności. Wdrażanie w życie celów i założeń edukacji globalnej uświadamia konieczność szerokiej współpracy pomiędzy teoretyczną refleksją a praktycznym działaniem. W poszukiwaniu wspólnej płaszczyzny rozumienia edukacji globalnej niekiedy daje się zauważyć pewien dysonans pomiędzy teorią akademicką a praktyką reprezentowaną przez organizacje pozarządowe, który można niwelować na drodze wspólnego, wielopłaszczyznowego dialogu z udziałem

⁴ Należy w tym kontekście przywołać coraz liczniejsze polskie publikacje pedagogiczne odnoszące się do tej problematyki, m.in.: Z. Melosik, *Edukacja globalna...*, dz. cyt.; *Kultury tradycyjne a kultura globalna*, red. J. Nikitorowicz, M. Sobecki, D. Misiejuk, Białystok 2001; *Człowiek europejski – korzenie i droga*, red. I. Wojnar, M. Lipowski, Warszawa 2010; *Odpowiedzialność globalna i edukacja globalna. Wymiary teorii i praktyki*, red. H. Ciążela, W. Tyburski, Warszawa 2012; K. Jasińska, E. Pająk-Ważna, M. Klarenbach, *Edukacja globalna w Małopolsce. Podmioty – praktyki – konteksty*, Kraków 2015; *Edukacja globalna. Polskie konteksty i inspiracje*, red. M. Kuleta-Hulboj, M. Gontarska, Wrocław 2015.

Bardzo cenna dla upowszechniania edukacji globalnej w Polsce jest także seria wydawnicza Polskiej Akcji Humanitarnej „Wiedza prowadzi do zmian! Silna współpraca między organizacjami pozarządowymi i środowiskiem akademickim w promocji zagadnień rozwojowych wśród polityków i społeczeństwa”, w której wydano następujące książki: *Lokalnie – globalnie. Kluczowe zagadnienia studiów nad rozwojem*, red. G. McCann, S. McCloskey, Warszawa 2010; *Zmiany klimatyczne – impas i perspektywy. Punkt widzenia krajów globalnego Południa*, praca zbiorowa, Warszawa 2011; T. Weis, *Światowa gospodarka żywnościowa. Batalia o przyszłość rolnictwa*, Warszawa 2011; F. Sultana, A. Loftus, *Prawo do wody w perspektywie politycznej, gospodarczej i społecznej*, Warszawa 2012; *Kobiety, gender i globalny rozwój*, red. N. Visvanathan, L. Duggan, N. Wiegiersma, L. Nisonoff, Warszawa 2012.

przedstawiciele różnych środowisk aktywnych w tym obszarze. W środowisku osób zajmujących się edukacją globalną istnieje jednak powszechna zgoda co do założenia, iż potrzebna jest jej promocja wśród wszystkich instytucji zajmujących się edukacją. Jest to konieczne, aby mogła dokonywać się zmiana w świadomości ludzi w zakresie problemów globalnych i aby można było budować w nich poczucie współodpowiedzialności za kształt współczesnego świata. Tylko dzięki zrozumieniu dokonujących się procesów o charakterze globalnym będzie możliwe większe zaangażowanie obywateli w realizację założeń edukacji globalnej.

Zebrane w tej publikacji teksty są w znacznej mierze pokłosiem konferencji naukowej pt. „Teoria i praktyka edukacji globalnej”, zorganizowanej w styczniu 2015 roku przez Wydział Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego i Fundację Edukacja dla Demokracji. Uczestniczyli w niej przedstawiciele i przedstawicielki zarówno środowiska akademickiego, jak i pozarządowego. Do współpracy nad książką zaprosiliśmy także autorów i autorki, którzy nie brali udziału w konferencji. Ich teksty znacząco wzbogacają tematy i treści podejmowane w książce.

Książka składa się z trzech części. W części pierwszej znalazły się teksty o charakterze ogólniejszym, dotyczące różnych sposobów ujmowania i teoretycznych kontekstów edukacji globalnej. Wiesław Theiss porusza problem solidarności globalnej jako uniwersalnego projektu moralno-etycznego, próbując – jak sam pisze – pogodzić stanowiska katolickie i liberalne. Zbigniew Babicki podnosi praktyczny/prakseologiczny wymiar edukacji globalnej, lokując ją jednocześnie w perspektywie pedagogiki społecznej. Podkreśla także rolę edukacji globalnej jako nośnika zmiany indywidualnej i społecznej. Magdalena Kuleta-Hulboj w swoim tekście analizuje trzy mało znane w Polsce koncepcje edukacji globalnej (Annette Scheunpflug, Vanessa Andreotti i Douglasa Bourna), wyrosłe w odmiennych kontekstach społeczno-kulturowych i zbudowane

na różnych fundamentach ontologicznych i epistemologicznych. Daje to czytelnikom i czytelniczkom wgląd w bogactwo idei edukacji globalnej. Błażej Przybylski koncentruje się na szczególnym aspekcie edukacji globalnej, jakim jest edukacja polityczna, z niepokojem diagnozując deficyt zaangażowania obywatelskiego w państwach demokratycznych. Natomiast Ewa Przybylska dokonuje oglądu prawa człowieka do alfabetyzacji, zarówno w perspektywie globalnej, jak i lokalnej.

W drugiej części książki zgromadzone zostały teksty, które w centrum zainteresowania stawiają jeden z ważnych aspektów edukacji globalnej – idee zrównoważonego rozwoju. Włączając te zagadnienia do problematyki edukacji globalnej, idziemy śladem wielu autorów i autorek wskazujących na liczne i silne powiązania edukacji globalnej i edukacji dla zrównoważonego rozwoju⁵, pamiętając wszakże o tym, że nie są one tożsame. Edyta Wolter dokonuje przeglądu licznych dokumentów międzynarodowych i krajowych promujących ideę zrównoważonego rozwoju i wychowania ekologicznego na poziomie lokalnym i globalnym oraz uregulowań prawnych edukacji dla zrównoważonego rozwoju w Polsce. Agata Cabała skupia się na dydaktycznym wymiarze treści edukacji dla zrównoważonego rozwoju, przede wszystkim w kształceniu na poziomie akademickim. Natomiast Violetta Rodek kontynuuje wątek dydaktyczny, podejmując niezwykle istotny problem autoedukacji w perspektywie edukacji dla zrównoważonego rozwoju.

Trzecia część książki koncentruje się na działalności organizacji pozarządowych, które są jednym z głównych aktorów w obszarze edukacji

⁵ Por. np. V. Andreotti, *Global Education, Social Change and Teacher Education: The Importance of Theory*, w: *Proceedings of the International Symposium on Competencies of Global Citizens*, eds. L. Jääskeläinen, T. Kaivola, E. O'Loughlin, L. Wegimont, Global Education Network Europe 2011, <http://www.gene.eu>, dostęp 17 grudnia 2014 r.; D. Hicks, *Ways of seeing: The origins of global education in the UK*. Background paper for UK ITE Network Inaugural Conference on Education for Sustainable Development/Global Citizenship, London, July 2008, <http://www.teaching4abetterworld.co.uk/downloads.html>, dostęp 10 marca 2015 r.

globalnej w Polsce. Artur Wieczorek dokonuje przeglądu działań edukacyjnych największych polskich organizacji pozarządowych w obszarze edukacji globalnej, szczególną uwagę zwracając na współpracę sektora pozarządowego ze szkołą i z uczelniami wyższymi. Natomiast Marta Gontarska w tekście będącym rozwinięciem głosu w dyskusji odbywającej się podczas sympozjum prezentuje doświadczenia jednej z organizacji pozarządowych – Instytutu Globalnej Odpowiedzialności, dokonując krytycznej analizy różnych aspektów współpracy między środowiskiem pozarządowym a akademickim.

Mamy nadzieję, że książka będzie interesującą i inspirującą lekturą. Chcielibyśmy także bardzo serdecznie podziękować wszystkim, którzy przyczynili się do jej powstania: profesorowi Wiesławowi Theissowi za inspirację i motywację, recenzentom za wszystkie uwagi krytyczne, autorom i autorom za wspólny wysiłek i cierpliwość, z jaką przyjmowali nasze redaktorskie upadki i wzloty.

Bibliografia

- Andreotti V., *Global Education, Social Change and Teacher Education: The Importance of Theory*, w: *Proceedings of the International Symposium on Competencies of Global Citizens*, eds. L. Jääskeläinen, T. Kaivola, E. O'Loughlin, L. Wegimont, Global Education Network Europe 2011, <http://www.gene.eu>, dostęp 17 grudnia 2014 r.
- Bauman Z., *Globalizacja*, Warszawa 2000.
- Bauman Z., *Glokalizacja, czyli komu globalizacja a komu lokalizacja*, „*Studia Socjologiczne*” 1997, nr 3.
- Czerny M., Łuczak R., Makowski J., *Globalistyka: procesy globalne i ich lokalne konsekwencje*, Warszawa 2007.
- Człowiek europejski – korzenie i droga*, red. I. Wojnar, M. Lipowski, Warszawa 2010.
- Edukacja globalna. Polskie konteksty i inspiracje*, red. M. Kuleta-Hulboj, M. Gontarska, Wrocław 2015.
- Globalizacja i co dalej?*, red. S. Amsterdamski, Warszawa 2004.

- Hicks D., *Ways of seeing: The origins of global education in the UK*. Background paper for UK ITE Network Inaugural Conference on Education for Sustainable Development/ Global Citizenship, London, July 2008, <http://www.teaching4abetterworld.co.uk/downloads.html>, dostęp 10 marca 2015 r.
- Jasikowska K., Pająk-Ważna E., Klarenbach M., *Edukacja globalna w Małopolsce. Podmioty – praktyki – konteksty*, Kraków 2015.
- Kempny M., *Spółczesność globalna – czyli o tym, jak globalizacja splata się z lokalnością*, w: *Globalizacja i co dalej?*, red. S. Amsterdamski, Warszawa 2004.
- Klein N., *Doktryna szoku*, Warszawa 2009.
- Klein N., *No Logo*, Izabelin 2004.
- Kultury tradycyjne a kultura globalna*, red. J. Nikitorowicz, M. Sobecki, D. Misiejuk, Białystok 2001.
- Melosik Z., *Edukacja globalna: nadzieje i kontrowersje*, w: *Ewolucja tożsamości pedagogiki*, red. H. Kwiatkowska, Warszawa 1994.
- Odpowiedzialność globalna i edukacja globalna. Wymiary teorii i praktyki*, red. H. Ciążela, W. Tyburski, Warszawa 2012.
- Robertson R., *Globalization: Social Theory and Global Culture*, London 1992.
- Stiglitz J., *Globalizacja*, Warszawa 2005 (dodruk 2014).
- Wosińska W., *Oblicza globalizacji*, Sopot 2007.